

this fact was a significant resistance on the part of Russian senior command staff as well as mid-level officers. Notwithstanding the significant efforts by the Ukrainian activists to create and develop the army in the 1917-1920 period, the Ukrainian project at this stage could not be realized due to unfavorable political external and internal conditions. The Polish army, which ultimately became the main defensive and protective argument of the newly created state, had greater experience of autonomous existence. In the case of Poland and Czechoslovakia, the presence of powerful political leaders, around which military-political unity took place, worked in favor of the implementation of the state project. The Central States as well as Russia and France demonstrated significant interest in the creation and financial support of the Polish legions. This kind of competition for affection (supported by appropriate financial infusions, in particular from France) only contributed to the strengthening of the Polish legions, and provided moral support to its political leaders. In Ukrainian, Polish and Czechoslovakia cases both internal and external factors had worked and contributed to the creation of armies and independent states. Despite considerable similarity in the preconditions of creation and the factor of the Great War, the results of the state creation differed fundamentally in terms of success.

Keywords: Great War, national military units, state-building, Poland, Ukraine, Czechoslovakia.

Węgierska W. WOJSKOWE JEDNOSTKI NARODOWE W WARUNKACH WIELKIEJ WOJNY JAKO SKŁADNIK PAŃSTWOWOTWÓRCZOŚCI: WSPÓLNE ŹRÓDŁA A POLITYCZNE WYNIKI DZIAŁALNOŚCI

Procesy narodowo- i państwowotwórcze zabrzmiały odnowa w warunkach Pierwszej wojny światowej, która doprowadziła do upadku imperiów kontynentalnych. Do tradycyjnych markerów, bez których trudno jest wyobrazić procesy określone, dołącza się i taki składnik jako wojskowe jednostki narodowe. Jak potwierdzono czasem, fakt ich istnienia i poziom zdolności bojowej odegrał nieostatnią rolę w nowoczesnym budowaniu państwowym. Przyczyny ich stworzenia i rolę w każdym konkretnym wypadku mieli swoje konteksty. Jednak wszystkie one stały ważnym argumentem w obronie praw na zaistnienie państw narodowych. W wypadku ukraińskim, polskim, czechosłowackim wewnętrzne, tak i zewnętrzne faktory wspierały kształcenie armii i państw narodowych. Wbrew znacznego podobieństwa w warunkach wstępnych stworzenia, fatora Wielkiej wojny, wyniki państwowotwórczości kardynalnie się różniły poziomem skuteczności.

Słowa kluczowe: Wielka wojna, wojskowe jednostki narodowe, państwowotwórczość, Polska, Ukraina, Czechosłowacja.

УДК 94 (477) +32.019
DOI 10.33287/101814

Мосієнко О.В.
аспірант кафедри історії України
Житомирського державного
університету ім.Івана Франка
aleksandr.art.am@gmail.com

ПРОПАГАНДИСТСЬКА КАМПАНІЯ НА ПІВДЕННО-ЗАХІДНОМУ ФРОНТІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: АНАЛІЗ ІСТОРІОГРАФІЇ

Доба модерну з розвитком нових технологій, кардинальних змін у друкарській галузі та інформатизації суспільства «подарувала» людству серед іншого, й такий винахід як пропаганда. Вона стала невід'ємним елементом функціонування авторитарних та тоталітарних політичних режимів у ХХ ст., проте як інструмент маніпулювання свідомістю активно використовувалась й імперіями протягом «довгого» ХІХ ст. В умовах Першої світової війни пропаганда відіграла важливу роль у мобілізаційних процесах та формуванні образу ворога. У статті проаналізовано українську та зарубіжну історіографію, присвячену пропаганді часів Першої світової війни, визначено етапи історичних досліджень та їх специфіку. Проаналізовано роботи, які

презентують погляд на події війни з російської і австро-угорської сторони та містять описи елементів пропагандистської кампанії як на фронті, так і в тилу. Наголошено, що перші дослідження проблематики інформаційно-психологічного впливу в умовах Першої світової війни почалися відразу після закінчення бойових дій.

Наступний період, репрезентований радянською історіографією, розпочався в 1920-х рр. і тривав до кінця 1980-х рр., окреслено його специфіку та основний зміст робіт, які були жорстко детерміновані встановленими ідеологічними межами. Висвітлено стан сучасних наукових пошуків та окреслено перспективи подальших досліджень. Сучасна зарубіжна історіографія представлена російськими, європейськими та американськими авторами. Черговий пік інтересу до Великої війни викликаний століттям від її початку. Акцентується увага на зростанні інтересу до аналізу візуального контенту пропаганди, механізмів формування образів ворога «чужого» та «свого».

Ключові слова: Перша світова війна, Південно-Західний фронт, пропаганда, історіографія.

Наша країна зіткнулася з серйозними викликами. Україна перебуває у стані неоголошеної війни. В цих умовах питання достовірності інформації, довіри до керівництва армії та держави, збереження згуртованості нашого суспільства, постають вкрай важливими. Ґрунтовне вивчення досвіду Першої світової війни, а надто інформаційної компоненти бойових дій, може стати в нагоді, враховуючи той факт, що Російська Федерація сьогодні значною мірою використовує ідеологічні штампи сторічної давнини. З'ясування ролі і місця українського фактору в пропаганді воюючих сторін, збереження історичної пам'яті про ці події, дозволить винести уроки із трагічного минулого. Адже інформаційна безпека держави має надзвичайне значення у сучасній боротьбі за суверенітет України.

Мета статті – опрацювати існуючі дослідження з проблематики ідеологічного протистояння між імперіями в роки Великої війни, виокремити роботи, в яких автори висвітлюють певні аспекти цього протистояння.

Дослідження феномену інформаційного протистояння розпочалося відразу після завершення Першої світової війни. В історіографії досліджуваної проблеми можна виділити три періоди, протягом яких поглиблювалося вивчення інформаційного впливу часів світової війни. Перші дослідження проблематики інформаційно-психологічного впливу в умовах Великої війни почалися відразу після закінчення бойових дій. Причиною цього було надзвичайно широке застосування агітації й пропаганди на всіх фронтах, особливо на Західному та Італійському. Тому, перші роботи з цієї проблематики носили прикладний, практичний характер. Другий етап історичних досліджень пов'язаний з радянським періодом, розпочався в 1920-х рр. і тривав до кінця 1980-х рр. В працях радянських вчених докладно проаналізована

пропагандистська і контрпропагандистська діяльність більшовиків та її ефективність. Радянська історіографія перетворила на ключову подію окресленого періоду так звану Жовтневу революцію з громадянською війною, яка й витіснила на маргінес наукових досліджень Першу світову, що маркувалась як «імперіалістична». Подібне означення робило проблематику ідеологічно «чужою», не вартою уваги.

Від 1991 р. розпочався третій період історичних досліджень. Відхід від ідеологічних штампів, введення до наукового обігу раніше неопублікованих архівних матеріалів дозволили розпочати вивчення аспектів ідеологічного протистояння між Російською та Австро-Угорською імперіями. Значний доробок у дослідженні цієї тематики внесли як вітчизняні, так і закордонні, переважно російські вчені, та вчені країн, які в минулому входили до складу Австро-Угорської імперії.

Одним з важливих завдань пропаганди стало формування громадської думки, вплив на аудиторію та спонукання до певних дій. Міждисциплінарний характер цих процесів зумовив залучення фахівців з питань масової комунікації. Першими зарубіжними вченими, які займалися цими проблемами, були представники соціології, в тому числі соціології масових комунікацій та психології: Г. Лассвелл, У. Ліппман, П. Лазарфельд і К. Ховланд [22, с. 130]. Класичною працею у галузі пропаганди вважається дослідження Г. Лассвелла, який у 1927 р. узагальнив зміст та техніку пропаганди в умовах Першої світової війни. Зосередившись на аналізі інформаційної боротьби між західними союзниками та Четверним союзом, він побіжно торкнувся Східного фронту [15, с.181–186]. Важливі факти щодо пропагандистської війни між Австро-Угорщиною та Росією містяться в узагальнюючих працях, що відображали офіційний погляд на участь у війні, як у випадку з роботою австрійця Едмунда Глайзе-Хорстенау [31, с.28–30].

У радянській історичній науці вивчення Першої світової війни проводилося тенденційно, односторонньо. Цей глобальний конфлікт перебував у тіні революції та громадянської війни. Проте радянська історіографія почала збагачуватися дослідженнями інформаційного впливу відразу після встановлення миру, коли пропаганда стала невід'ємною частиною державної політики Радянської держави. Тривалий час найбільш ґрунтовною працею про Першу світову в Радянському

Союзі залишалася книга колишнього царського генерала А. Зайончковського [11, с.829–847]. Автор наводив дані про збройні сили, аналізував плани ворогуючих сторін, розглянув хід бойових дій на всіх фронтах. Згодом тема війни була поглиблена і доповнена новими дослідженнями. Суттєвий вклад в радянську історіографію внесла праця М. Айрапетяна, в якій детально (з марксистських позицій) висвітлювались причини війни, її характер, цілі сторін, хід бойових дій [1, с.195–204]. У 20-і рр. вийшла друком низка документальних збірників, які містили прокламації Російської соціал-демократичної робітничої партії періоду війни [17, с.5–17]. В центрі уваги Л. Гапоненко перебували революційні події 1917 р., та інформаційні акції, що супроводжували їх [7, с.5–14]. Трактуючи Першу світову війну як імперіалістичну, радянські історики, тим не менше, вивчали широке коло питань: військові плани сторін, підготовку операцій, діяльність командування, бойові дії на фронтах. Щодо інформаційної компоненти війни, то радянська історична наука зосереджувалась на аналізі агітації й пропаганди більшовиків.

Наступний період досліджень розпочався після 1991 р. Становлення незалежної держави Україна вимагало створення власної національної історії, в якій події Великої війни та національно-визвольних змагань займали значне місце. Для вивчення питань, пов'язаних з Першою світовою війною та місцем України в ній, важливим етапом стала Міжнародна наукова конференція «Перша світова війна і слов'янські народи», присвячена 80-річчю від часу її закінчення, яка відбулася 14-15 травня 1998 р. у Національному педагогічному університеті ім. М. Драгоманова в Києві [20]. Згодом вітчизняна історіографія поповнилася ґрунтовним виданням О. Реєнта та О. Сердюка, в якому розглядався вплив війни на суспільні процеси в російській та австрійській частинах України [23, с.457–460]. Перша світова війна прискорила процес націотворення, в тому числі серед бездержавних народів. В. Венгерська доводить, що обидві імперії підтримували сепаратистські рухи на території сусіда наприкінці ХІХ – початку ХХ ст., сподіваючись ослабити потенційного ворога. Проте використання такої національно орієнтованої пропаганди створило загрозу для самих ініціаторів і згодом зробило можливим створення нових національних держав на уламках Австро-Угорської та Російської імперій [4, 349–351].

Розглядаючи бойовий шлях Українських січових стрільців – національного військового формування в складі австро-угорської армії, Б. Гнатевич наводить дані щодо використання таких елементів пропаганди на Південно-Західному фронті ворогуючими сторонами, як плакати та листівки [8, с.42–45].

Ідеологічні та національні елементи інформаційної війни широко використовувалися Росією та Австро-Угорщиною на межі XIX – XX ст. Великодержавна ідеологія панславізму активно поширювалася на прикордонних територіях Австро-Угорщини. Ідеологічну складову російської імперської політики на межі XIX – XX ст. розглядав В. Пасічник [19, с.89–91].

Окремої уваги заслуговують розвідки українських істориків, присвячені різноманітним аспектам агітаційно-пропагандистської діяльності в Австро-Угорщині та Росії. У публікації О. Куцької розглядаються структури пропагандистських органів всіх воюючих держав, форми та засоби пропаганди [14, с. 188–191]. С. Сегеда розглядає військову періодику австро-угорської армії та її інформаційну протидію російській пропаганді [24, с. 163–165]. Сферою зацікавлення М. Голика стали друковані видання Галичини [9, с. 44–46].

Сферою наукових інтересів О. Кураєва є українське питання в політиці Центральних держав – Німеччини та Австро-Угорщини. Автор простежує етапи співпраці українських національних організацій з військово-політичною владою країн Четверного союзу – від просвітницької пропаганди серед військовополонених до спроб організації антиурядових виступів всередині Російської імперії [13, с.55–60].

Однією з основних тем досліджень в працях сучасних авторів стала проблема українських військовополонених. І. Срібняк досліджує історію воєнного полону. Значну увагу історик приділив змісту, засобам та результатам просвітницької пропаганди СВУ серед українців [26, с.22–42]. О. Залізнюк, Л. Білименко та І. Швець зосередилися на вивченні змісту та направленості періодичних видань у таборах для військовополонених українців у Австро-Угорщині і Німеччині [12].

У вітчизняній історіографії більшість робіт, присвячених вивченню Першої світової війни, побіжно розглядають питання пропаганди та контрпропаганди Росії та Австро-Угорщини. В працях дослідників міститься теоретичні та практичні

аспекти використання механізмів інформаційної війни під час збройних конфліктів, зокрема й періоду 1914-1918 рр., коли пропаганда була вперше використана систематично як зброя.

Сучасна зарубіжна історіографія представлена російськими, європейськими та американськими авторами. Черговий пік інтересу до Великої війни викликаний століттям від її початку. Триває пошук якісно інших методологічних підходів, введення в науковий обіг нового фактичного матеріалу, переосмислення існуючої історіографії. А. Уткін розглядав історію Першої світової війни в контексті взаємовідносин Росії з європейським Заходом [28, с.602–607]. В узагальнюючій праці В. Галіна окремо виділено німецьку та російську пропаганду на Східному фронті, інформаційні кампанії в тилу та їх вплив на армію і населення Російської імперії [6, с.111–136].

Сучасні російські історики приділяють значну увагу ідеологічній компоненті війни 1914-1918 рр. З'являються роботи, в яких подається критичний аналіз пропаганди, що супроводжувала військові конфлікти з найдавніших часів до сучасності. У цьому сенсі інтерес викликають монографії М. Волковського [5, с.660–661]. Ідеологічні аспекти російської пропаганди дослідили В. Полонський та В. Тихонов. В. Полонський розглядає особливості ідеології панславізму, його сприйняття російським суспільством [21, с. 25–38]. В. Тихонов демонструє, як в інформаційній війні використовувалися твори істориків, філософів, публіцистів [27, с. 39–47].

Вивченням механізмів формування образів ворога та своєї держави займаються такі російські вчені як О. Асташов, О. Сенявська та інші. Значний фактичний матеріал щодо пропаганди на Східному фронті зібрано в монографіях О. Асташова. Він аналізує специфіку пропаганди на Східному фронті, розкриваючи організацію, методи, масштаби і механізми пропаганди на Російському фронті в роки війни [2, с.714–719].

В останні роки все більшу вагу набирає тема військової психології, культурно-антропологічні аспекти війни. Особливу увагу людині в умовах бойових дій в своїх дослідженнях приділяє О. Сенявська. Дослідниця підкреслює роль пропаганди у формуванні образу ворога [25, с. 111–127].

Російська національна й релігійна політика у Східній Галичині, ідеологічне забезпечення бойових дій в цьому регіоні проаналізована в роботах О. Бахтуріної [3, с.226–228]. В останні роки в російській історіографії з'являються роботи, присвячені діяльності військової та регіональної преси в роки війни. Д. Гужва відзначає недоліки і помилки, які знижували її ефективність [10, с.130–131].

Сучасна європейська історіографія Першої світової війни відображає основні напрямки європейської історичної школи початку ХХІ ст. з акцентом на соціальну та соціокультурну історію. При збереженні класичних сюжетів, тематика досліджень розширюється. До узагальнюючих праць, що підводять підсумки вивчення початкового етапу Першої світової війни належить книга британського історика М. Хейстінгса [29, с.525–546].

Погляд з австро-угорського боку презентує австрійська історіографія. Дослідниця Н. Голль розкриває причини і специфіку такого важливого завдання австрійської пропаганди як створення образів власних героїв, єдиних для всієї держави Габсбургів. Н. Голль вказує на труднощі цих заходів, які пов'язувалися з етнічною строкатістю населення Дунайської імперії [32, с. 213–231].

Австрійський дослідник Х. Петчар, широко залучаючи матеріали агітаційно-пропагандистського характеру Імператорської судової бібліотеки у Відні, демонструє масовість інформаційного впливу на власне населення та армію [33, с. 249–270]. Значення «візуального фронту» австро-угорської пропаганди досліджує Х. Лейдінгер. Окрім власне військової сфери, дослідник звертає увагу на інформаційний вплив в освітньому і розважальному сегментах, зосереджуючи увагу на використанні театрального, образотворчого мистецтва, освіти і виховання в інформаційній війні [16, с. 112–128].

Окрім австрійської історіографії, тематику ідеологічно-пропагандистського протистояння Австро-Угорщини та Росії на українських землях розробляють вчені держав, утворених на теренах колишньої Австро-Угорської імперії. Професори Люблянського університету Д. Нечак і Б. Репе, розглядаючи Першу світову війну через призму участі в ній словенців, на словенському матеріалі докладно аналізують пропагандистську війну. Вони демонструють регіональну диференціацію внутрішньої пропаганди дуалістичної монархії [18, с.213–220].

Порівнюючи зусилля країн Антанти, американський історик Р. Стайтс прийшов до висновку про нерегулярне використання потенціалу мистецтва, і як наслідок, невисоку ефективність російської пропаганди в цілому [34]. Його співвітчизник, Д. Енгл торкається теми мовних проблем в австро-угорській армії, які використовували її вороги, в тому числі у пропагандистській війні [30, с. 145–164].

Сучасні історики приділяють значну увагу ідеологічному аспекту, аналізу візуальної пропаганди. Зріс інтерес до розгляду механізмів формування образів ворога та своєї держави. Аналіз існуючих робіт з проблематики Першої світової війни в цілому та її пропагандистської компоненти зокрема, доводить зростання інтересу до вивчення теми інформаційної війни.

Українські регіони перебували у складі обох імперій, тому використання українського національного питання в пропаганді цих держав мало значний масштаб. Проте тема пропагандистської війни між Австро-Угорщиною та Росією не висвітлена комплексно, в тому числі й у сенсі використання українського питання. Підсумовуючи здійснений аналіз історіографії, слід зазначити, що питання інформаційної війни на українських теренах у період Першої світової війни ще не стало предметом окремих цілісних досліджень. Вітчизняні науковці здебільшого зупинялися лише на окремих аспектах цієї проблематики.

С Список використаних джерел та літератури:

1. Айрапетян М. Э. Первая мировая империалистическая война 1914-1918 гг. / М. Э. Айрапетян, П. Ф. Кабанов. – Москва: Просвещение, 1964. – 206 с.
2. Асташов А. Б. Русский фронт в 1914 - начале 1917 года: военный опыт и современность / А. Б. Асташов. – М.: Новый хронограф, 2014. – 740 с.
3. Бахтурина А. Ю. Политика Российской империи в Восточной Галиции в годы Первой мировой войны / А. Ю. Бахтурина – М.: АИРО-XX, 2000. – 262 с.
4. Венгерська В. О. Українські проекти та процеси націотворення в імперіях Романових та Габсбургів (кінець XVIII – початок XX ст.) / В. О. Венгерська. – Житомир: ПП Євенок О. О., 2013. – 448 с.
5. Волковский Н. Л. История информационных войн. В 2 ч. Ч. 2. / Н. Л. Волковский. – СПб: Полигон, 2003. – 736 с.
6. Галин В. В. Война и революция / В. В. Галин. – М.: Алгоритм, 2004. – 592 с.
7. Гапоненко Л. С. Революционное движение в русской армии в 1917 г. (февраль - октябрь) / Л. С. Гапоненко. – М: Наука, 1968. – 628 с.
8. Гнатевич Б. Українські січові стрільці (1914-1920) / Б. Гнатевич, Л. Лепкий, І. Мірчук. – Монреаль: Видавництво Ігоря Федіва, 1955. – 210 с.
9. Голик М.М. Пропагандистська робота української преси Галичини періоду Першої світової війни / М.М. Голик // Перша світова війна у військово-історичному вимірі (до 100-річчя події): Збірка матеріалів Міжнародного наукового форуму 26–28 червня 2014 р. – Львів: АСВ, 2014. – С.44-46.

10. Гужва Д. Г. Военная периодическая печать русской армии в годы Первой мировой войны 1914-1918 гг. / Д. Г. Гужва. – Новосибирск: НВВКУ (ВИ), 2009. – 167 с.
11. Зайончковский А. Т. Первая мировая война / А. Т. Зайончковский – СПб.: Полигон, 2002. – 878 с.
12. Залізнюк О. С. Українські таборів часописи Німеччини та Австро-Угорщини 1915-1918 років: історія формування, зміст, тематична насиченість (за матеріалами газетних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського). [Електронний ресурс] / О. С. Залізнюк, Л. А. Білименко, І. М. Швець. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/674>.
13. Кураев О. О. Українська проблема у політиці Берліна та Відня у Першій світовій війні (1914-1918) / О. О. Кураєв. – К.: Поліграфічна дільниця Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, 2006. – 247 с.
14. Куцька О. М. Воєнна пропаганда періоду Першої світової війни / О. М. Куцька // Перша світова війна у військово-історичному вимірі (до 100-річчя події): Збірка матеріалів Міжнародного наукового форуму 26–28 червня 2014 р. – Львів: АСВ, 2014. – С.188-191.
15. Лассуэл Г. Техника пропаганды в мировой войне / Г. Лассуэл. – М.: Изд. ГИЗ, 1929. – 200 с.
16. Лейдингер Х. Визуализация восточного фронта в австро-венгерской пропаганде Первой мировой войны / Ханнес Лейдингер // *Quaestio Rossica*. – 2014. – №1. – С. 112–128.
17. Невский В. И. Памятники агитационной литературы Российской социал-демократической рабочей партии. Т. 6. (1914-1917). Период войны. Вып.1. Прокламации 1914 г. / В. И. Невский, А. А. Шилов. – М.: Государственное издательство, 1923. – 346 с.
18. Нечак Д. Перелом: 1914 – 1918: Мир и словенцы в Первой мировой войне / Д. Нечак, Б. Репе. – Любляна: UMco, 2012. – 432 с.
19. Пасічник В. М. Російська імперська суспільна система: сутність, ознаки та етапи розвитку (злам ХІХ – ХХ ст.) / В. М. Пасічник // Перша світова війна у військово-історичному вимірі (до 100-річчя події): Збірка матеріалів Міжнародного наукового форуму 26–28 червня 2014 р. – Львів: АСВ, 2014. – С. 89–91.
20. Перша світова війна і слов'янські народи: Матеріали міжнародної наукової конференції, 14-15 травня 1998 р. / М-во освіти України, НПУ ім. М.П. Драгоманова; Ред. М. Ю. Виговський, І.І. Дробот. – К., 1998. – 251 с.
21. Полонский В. В. Историософия славянства в русской публицистике периода Великой войны: идеологические предпосылки и опыты символистской дешифровки событий / В. В. Полонский // *Русская публицистика и периодика эпохи Первой мировой войны: политика и поэтика: исследования и материалы*. – М.: ИМЛИ РАН, 2013. – С. 25 – 38.
22. Почепцов Г. Г. Информационные войны. Основы военно-коммуникативных исследований / Г. Г. Почепцов. – М.: Рефл-бук, 2000. – 213 с.
23. Реєнт О. П. Перша світова війна і Україна / О. П. Реєнт, О. В. Сердюк. – К.: Генеза, 2004. – 480 с.
24. Сегеда С.П. Інформаційна протидія російській пропаганді в армії Австро-Угорщини / С.П.Сегеда // Перша світова війна у військово-історичному вимірі (до 100-річчя події): Збірка матеріалів Міжнародного наукового форуму 26–28 червня 2014 р. – Львів: АСВ, 2014. – С.163-165.
25. Сенявская Е. С. Народы Австро-Венгрии в Первой мировой войне глазами русского противника / Е. С. Сенявская // *Вестник РУДН*. – 2009. – №4. – С. 111-127.
26. Срібняк І. В. Полонені українці в Австро-Угорщині та Німеччині (1914-1920 рр.) / І. В. Срібняк. – К.: КДЛУ, 1999. – 296 с.
27. Тихонов В. В. Европеизм и панславизм – два направления в русской научно-исторической публицистике периода Первой мировой войны / В. В. Тихонов // *Русская публицистика и периодика эпохи Первой мировой войны: политика и поэтика: исследования и материалы*. – М.: ИМЛИ РАН, 2013. – С. 39 – 47.
28. Уткин А. И. Забытая трагедия. Россия в Первой мировой войне / А. И. Уткин. – Смоленск: Русич, 2000. – 640 с.

29. Хейстингс М. Первая мировая война. Катастрофа 1914 года / Макс Хейстингс. – М.: Альпина нон-фикшн, 2014. – 604 с.
30. Engle J. «This monstrous front will devour us all»: The Austro-Hungarian Soldier Experience, 1914-15 / Jason Engle // 1914: Austria-Hungary, the Origins, and the First Year of World War I. – New Orleans: UNO Press, 2014. – С. 145 - 164.
31. Glaise-Horstenau E. Österreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918. Das Kriegsjahr 1915/ Edmund Glaise-Horstenau. – Wien: Verlag der Militär wissenschaftlichen Mitteilungen, 1931. – 814 с.
32. Goll N. «Our Weddigen»: On the Construction of the War Hero in the k.u.k. Army. The «Naval Hero» Egon Lerch as an Example / Nicole-Melanie Goll // 1914: Austria-Hungary, the Origins, and the First Year of World War I. – New Orleans, Louisiana, USA: UNO Press, 2014. – С. 213 – 231.
33. Petschar H. Gathering War: The Collection Effort by the Imperial Court Library in Vienna during World War I / Hans Petschar // 1914: Austria-Hungary, the Origins, and the First Year of World War I. – New Orleans, Louisiana, USA: UNO Press, 2014. – С. 249 – 270.
34. Stites R. Days and nights in wartime Russia. Cultural life, 1914–1917 [Электронный ресурс] / Richard Stites // Cambridge University Press. – 1999. – Режим доступа до ресурсу: https://books.google.ru/books?id=uteV3ytfmqQC&pg=PA8&lpg=PA8&dq=stites+days+and+nights+in+wartime+russia&source=bl&ots=4mzHT6-NCJ&sig=80q0Djq7aQWEQZ538WbwnQPEVH0&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwjV_qrS5b3LAhVsKpоKHYSrCcAQ6AEIHjAA#v=onepage&q=stites%20days%20and%20nights%20in%20wartime%20russia&f=false

Mosienko A. PROPAGANDA CAMPAIGN AT THE SOUTH-WESTERN FRONT OF THE FIRST WORLD WAR: ANALYSIS OF HISTORIOGRAPHY

Modernity alongside with new technologies development, fundamental changes in the printing industry and informatization of society presented the mankind with such an invention as propaganda. It became an integral part of authoritarian and totalitarian political regimes of the XXth century. However, as a tool of consciousness manipulation, it was actively used by the empires during the "long" XIXth century. In the conditions of the First World War propaganda played a significant role in the mobilization processes and in the formation of the enemy's image.

The article attempts to assess the effectiveness of the propaganda during the First World War. The article examines the researches that analyze the events of the war from the point of view of Soviet, modern Ukrainian and foreign historiography and contain descriptions of the propaganda campaign on the front line and in the rear. The state of modern historical research is highlighted and the prospects of further research are indicated. The study of the experience of the First World War and the information component of the fighting can be useful, given the fact that the Russian Federation today uses ideological stamps of that period.

The analysis of existing studies on the issues of the First World War in general and its propaganda component in particular proves an increasing interest in the investigation of information warfare topic. Since 2014, the number of studies devoted to the First World War has increased in domestic and foreign research. The Ukrainian regions were a part of Austria-Hungary and Russia, so the usage of the Ukrainian national question in the propaganda of those states was significant. However, the issue of the propaganda war between the two empires is not covered comprehensively.

The first study on this subject was of general practical character. The first foreign scholars who examined propaganda were mass communication specialists. For Soviet historical science, the priority task was to study the revolutionary events of 1917 and the period of the civil war. The events of 1914-1918 were interpreted only as an imperialist war, their study was conducted tendentiously. Modern historiography on the First World War reflects the main directions of the European historical school at the beginning of the XXIst century with a focus on social and socio-cultural history. Foreign historiography is represented by Russian, European and American authors. In their research considerable attention is paid to the topic of military psychology and cultural-anthropological aspects of war.

The analysis of the extent of the given problem research in the studies of foreign historians suggests a sufficient level of its investigation. Modern historians pay much attention to the ideological aspect, the analysis of visual propaganda. The interest in considering the mechanisms for the formation of images of

the enemy, its state and allies increased. A promising object of historical research is the study of the verbal and nonverbal aspects of the propaganda production of both empires.

Key words: *the First World War, the South-Western front, propaganda, historiography.*

Mosijenko O. KAMPANIA PROPAGANDOWA NA POŁUDNIOWO-ZACHODNIM FRONCIE PIERWSZEJ WOJNY ŚWIATOWEJ: ANALIZA HISTORIOGRAFII

Modernizacja wraz z rozwojem nowych technologii, fundamentalne zmiany w branży poligraficznej i informatyzacja społeczeństwa "przedstawiona" ludzkości, między innymi, i takim wynalazkiem jak propaganda. Stała się integralną częścią funkcjonowania autorytarnych i totalitarnych reżimów politycznych w XX wieku, jednak jako narzędzie manipulowania świadomością była aktywnie wykorzystywana przez imperia podczas "długiego" XIX wieku. W warunkach Pierwszej wojny światowej propaganda odegrała ważną rolę w procesach mobilizacji i kształtowaniu wizerunku wroga. Artykuł analizuje historiografię ukraińską i zagraniczną poświęconą propagacji czasów Pierwszej wojny światowej, określa etapy badań historycznych i ich specyfikę. Analizowane prace przedstawiające obraz wydarzeń wojny po stronie rosyjskiej i austro-węgierskiej i zawiera opisy elementów kampanii propagandowej zarówno z przodu, jak i z tyłu. Podkreślano, że pierwsze badania nad problemem oddziaływań informacyjnych i psychologicznych w warunkach Pierwszej wojny światowej rozpoczęły się od razu po zakończeniu działań wojennych. Następny okres, reprezentowany przez radziecką historiografię, rozpoczął się w latach dwudziestych i trwał do końca lat osiemdziesiątych, określając jego specyfikę i główną treść prac, które rygorystycznie określały ustanowione granice ideologiczne. Podkreślono stan współczesnych badań naukowych i nakreślono perspektywy dalszych badań. Współczesna zagraniczna historiografia reprezentowana jest przez autorów rosyjskich, europejskich i amerykańskich. Następny szczyt zainteresowania Wielką Wojną jest spowodowany wiekiem od samego początku. Nacisk kładziony jest na rosnące zainteresowanie analizą treści wizualnych propagandy, mechanizmów tworzenia obrazów wroga "obcych" i "jego".

Słowa kluczowe: *Pierwsza wojna światowa, Południowo-Zachodni front, propaganda, historiografia.*

УДК 94(477+438) "1917/1918"

DOI 10.33287/10185

Білобровець О.М.,
к.і.н., доцент кафедри історії
України Житомирського
державного університету
ім. Івана Франка
bilobrovets@gmail.com

ПОЗИЦІЯ ПОЛЬСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ В УКРАЇНІ ЩОДО СПІВПРАЦІ З УКРАЇНСЬКИМИ ОРГАНАМИ ВЛАДИ (КІНЕЦЬ 1917 – 1918 РР.)

У статті представлено позицію польських політичних сил в Україні по відношенню до політики та діяльності українських органів влади. Показано їх реакцію на проголошення незалежності УНР та підписання Брестського миру. Протилежність базових ідеологічних засад зумовила відстороненість від участі в органах влади націоналістичних і консервативних сил. Ліберально-демократичний табір виступив за співпрацю з українськими органами влади і був представлений в законодавчих та виконавчих органах влади. Ліві соціалісти, відмовившись від співпраці з українською владою, після більшовицького перевороту солідаризувалися з більшовиками на основі спільних класових інтересів. Прихід до влади консервативних сил на чолі з